

„На граничната бразда” – политики, практики, следи в паметта
Николай Вуков

Литература

А с м а н, Ян 2001: Културната памет: писменост, памет и политическа идентичност в ранните високоразвити култури. София: Планета 3 [Assmann, Jan 2001: *Kulturnata pamet: pismenost, pamet i politicheska identichnost v rannite visokorazviti kulturi*. Sofia: Planeta 3].

Б о г д а н о в, Тодор 1984: Огнена бразда. Художествено-документална повест. София: Военно издателство [Bogdanov, Todor 1984: *Ognena brazda*. Hudozhestveno-dokumentalna povest. Sofia: Voенно izdatelstvo].

Б о ж к о в, Ценов 1978: Гранични войски. Албум. Съст. Георги Божков, Кирил Ценов. София: Септември [Bozhkov, Tsenov 1978: *Granichni voyski*. Album. Sast. Georgi Bozhkov, Kiril Tsenov. Sofia: Septemvri].

В у к о в, Николай 2012: Изселвания, памет и възпоменателни завръщания. Отбелязването на „Възродителния процес“ в България и политиките на паметта. – В: Миграции от двете страни на българо-турската граница: наследства, идентичности, интеркултурни взаимодействия. Съст. Валентина Ганева-Райчева, Магдалена Елчинова, Меглена Златкова, Николай Вуков. София: ИЕФЕМ – БАН, 31–44 [Vukov, Nikolai 2012: *Izselvania, pamet i vazpomenatelni zavrashvania*. Otbelyazvaneto na “Vazroditelnia protses” v Balgaria i politikite na pametta. – V: *Migratsii ot dvete strani na balgaro-turskata granitsa: nasledstva, identichnosti, interkulturni vzaimodeystvia*. Sast. Valentina Ganeva-Raycheva, Magdalena Elchinova, Meglena Zlatkova, Nikolay Vukov. Sofia: IEFEM – BAN] <http://www.2sidesborder.org/Resettlers%20and%20Migrants/index.html#/32/>

В у к о в, Николай 2007: Паметници, “паметни места”, “места на памет”. – Български фолклор, № 3, 41–62 [Vukov, Nikolay 2007: *Pametnitsi, “pametni mesta,” “mesta na pamet.”* – *Balgarski folklor*, № 3, 41–62].

Г а г о в с к и, Никола 1979: Изстрелът не се повтаря. Документална повест. София: Военно издателство [Gagovski, Nikola 1979: *Izstrelat ne se povtarya*. Dokumentalna povest. Sofia: Voенно izdatelstvo].

Г е о р г и е в, Христо 1968: С пулса на границата. София: Военно издателство [Georgiev, Hristo 1968: *S pulsa na granitsata*. Sofia: Voенно izdatelstvo].

Г о ч е в, Георгиев 1966: Граничарска летопис (очерци за боевото всекидневие в един граничен отряд) – в чест на 20-годишнината от създаването на Гранични войски. Съст. Петър Гочев, Христо Георгиев. София: Септември [Gochev, Georgiev 1966: *Granicharska letopis (ochertsii za boevoto vsekidnevie v edin granichen otryad)* – v chest na 20-godishninata ot sazhdavaneto na Granichni voyski. Sast. Petar Gochev, Hristo Georgiev. Sofia:

Septemvri].

Г о р о в, Кирил 1951: Достойни защитници на родината. София: Народна младеж [Gorov, Kiril 1951: Dostoyini zashtitnitsi na rodinata. Sofia: Narodna mladezh].

Г р у е в, Михаил 2003: Между петолъчката и полумесеца. Българите мюсюлмани и политическият режим (1944–1959). Стара Загора: ИК Кота [Gruev, Mihail 2003: Mezhdru petolachkata i polumesetsa. Balgarskite myusyulmani i politicheskia rezhim (1944–1959). Stara Zagoira: IK Kota].

Д е я н о в а, Лиляна 2009: Очертания на мълчанието. Травматични места на колективната памет. София: Критика и хуманизъм [Deyanova, Lilyana 2009: Ochertania na malchanieto. Travmatichni mesta na kolektivnata pamet. Sofia: Kritika i humanizam].

Д и ч е в, Ивайло 2009: Граждани отвъд местата? Нови мобилности, нови граници, нови форми на обитаване. София: Просвета [Dichev, Ivaylo 2009: Grazhdani otvad mestata? Novi mobilnosti, novi granitsi, novi formi na obitavane. Sofia: Prosveta].

З л а т к о в а, Меглена, Стойка Пенкова 2012: „Завръщания” през границата? Форми на преминаване на българо-турската граница от младите поколения. – Социологически проблеми, № 1–2, 152–171 [Zlatkova, Meglena, Stoyka Penkova 2012: “Zavrashtania” prez granitsata? Formi na preminavane na balgaro-turskata granitsa ot mladite pokolenia. – Sotsiologicheski problemi, № 1–2, 152–171].

И в а н о в 2007: Границата – дълг, съдба, гордост и незабравими спомени. Граничарското поделение в гр. Петрич на 60 години. Съст. Драган Иванов. Петрич: Кая дизайн [Ivanov 2007: Granitsata – dalg, sadba, gordost i nezabravimi spomeni. Granicharskoto podelenie v gr. Petrich na 60 godini. Sast. Dragan Ivanov. Petrich: Kamea Dizayn].

И в а н о в а, Евгения 2000: Родопите като път и граница. – Българска етнология, № 4, 72–80 [Ivanova, Evgenia 2000: “Rodopite kato pat i granitsa”. – Balgarska etnologia, № 4, 72–80].

И л и е в 2007: Охрана на българските граници. Съст. Петър Илиев. София: K1 Partners [Iliev 2007: Ohrana na balgarskite granitsi. Sast. Petar Iliev. Sofia: K1 Partners].

К а м б е р о в 1976: 25 години зорко бдим. Албум. Съст. Иван Камберов. София: Септември [Kamberov 1976: 25 godini zorko bdim. Album. Sast. Ivan Kamberov. Sofia: Septemvri].

К о л е в, Георги 1971: 25 години Гранични войски. София: Военно издателство [Kolev, Georgi 1971: 25 godini Granichni voyski. Sofia: Voенно izdatelstvo].

К р ъ с т е в а, Анна 2012: Граници и глобализация: балкански дилеми. – Социологически проблеми, № 1–2, 86–112 [Krasteva, Anna 2012: Granitsi i globalizatsia: balkanski dilemi. – Sotsiologicheski problemi, № 1–2, 86–112].

Л у л е в а, Ана 2006: Общности и граници по Южното българско Черноморие – Българска етнология, № 2, 45–54 [Luleva, Ana 2006: Obshtnosti i

granitsi po Yuzhnoto balgarsko Chernomorie. – Balgarska etnologia, № 2, 45–54].

М а н ч е в, Григор, Димитър Шалев 1981: От браздата започва родината. София: Народна младеж [Manchev, Grigor, Dimitar Shalev 1981: Ot brazdata zapochva rodinata. Sofia: Narodna mladezh].

М и г р а ц и и 2012: Миграции от двете страни на българо-турската граница: наследства, идентичности, интеркултурни взаимодействия. Съст. Валентина Ганева-Райчева, Магдалена Елчинова, Меглена Златкова, Николай Вуков. София: ИЕФЕМ – БАН, 31–44 [Migratsii 2012: Migratsii ot dvete strani na balgaro-turskata granitsa: Nasledstva, identichnosti, interkulturni vzaimodeystvia. Sast. Valentina Ganeva-Raycheva, Magdalena Elchinova, Meglena Zlatkova, Nikolay Vukov. Sofia: IEFEM – BAN], <http://www.2sidesborder.org/Resettlers%20and%20Migrants/index.html#/32/>

М о н е в, Недю 2007: Граничари завинаги. 45 години Дружество на граничарите от запаса и резерва, гр. Варна. Варна: Стено [Monev, Nedyu 2007: Granichari zavinagi. 45 godini Druzhestvo na granicharite ot zapasa i rezerva, gr. Varna. Varna: Steno].

Н а ч е в 1976: Проверка на мъжеството. Сборник стихове и разкази за подвига и мъжеството на българските гранични войски. Съст. Недю Начев. София: Народна младеж [Nachev 1976: Proverka na mazhestvoto. Sbornik stihove i razkazi za podviga i mazhestvoto na balgarskite granichni voyski. Sast. Nedyu Nachev. Sofia: Narodna mladezh].

Н и к о л о в, Георги, Стоян С т о я н о в 1959: На стража на родните граници. Примери на героизъм, мъжество, бдителност и бойно майсторство в охрана на границата. София: Политически отдел на Гранични войски, МВР [Nikolov, Georgi, Stoyan Stoyanov 1959: Na strazha na rodnite granitsi. Primeri na geroizam, mazhestvo, bditelnost i boyno maistorstvo v ohrana na granitsata. Sofia: Politicheski otdel na Granichni voyski, MVR].

П а р и ж к о в, Петър 1966: Завръщане на безсмъртието. София: Военно издателство [Parizhkov, Petar 1966: Zavrashatane na bezsmartieto. Sofia: Voенно izdatelstvo].

П е т к о в, Ленко 1989: Схватка в полунощ. София: Военно издателство [Petkov, Lenko 1989: Shvatka v polunosht. Sofia: Voенно izdatelstvo].

С а к а р 2002: Сакар. Етнографско, фолклорно и езиково изследване. София: БАН [Sakar 2002: Sakar. Etnografsko, folklorno i ezikovo izsledvane. Sofia: BAN].

С т а н ч е в, Петър, Тодор М и н е в 1980: Южна граница. София: Издателство на БЗНС [Stanchev, Petar, Todor Minev 1980: Yuzhna granitsa. Sofia: Izdatelstvo na BZNS].

Т р о е в а, Евгения 2011: Религия, памет, идентичност: българите мюсюлмани. София: Академично издателство „Проф. Марин Дринов” [Troeva, Evgenia 2011: Religia, pamet, identichnost: Balgarskite myusyulmani. Sofia: Akademichno izdatelstvo “Prof. Marin Drinov”].

Ю с е в 2003: Чиста съвест. Съст. Никола Юсев. Благоевград: Огнище

[Yusev 2003: Chista savest. Sast. Nikola Yusev. Blagoevgrad: Ognishte].

Ю с е в 2006: Схватка на границата. Мемоари. Съст. Никола Юсев. Благоевград: Огнище [Yusev 2006: Shvatka na granitsata. Memoari. Sast. Nikola Yusev. Blagoevgrad: Ognishte].

Я з и к о в, Димитър 2006: Начини на охрана на държавната граница на Република България. – В: Схватка на границата. Мемоари. Съст. Никола Юсев. Благоевград: Огнище, 29–31 [Yazikov, Dimitar 2006: Nachini na ohrana na darzhavnata granitsa na Republika Bgaria. – In: Shvatka na granitsata. Memoari. Sast. Nikola Yusev. Blagoevgrad: Ognishte].

Я н а к и е в, Иван 2005: Дружно бдим на южната граница. Бургас: Libra Scorp [Yanakiev, Ivan 2005: Druzhno bdim na yuzhnata granitsa. Burgas: Libra Scorp].

A n d e r s o n, James, Liam O ' D o w d 1999: Borders, Border Regions and Territoriality: Contradictory Meanings, Changing Significance. – Regional Studies, № 33, 593–604.

A n d e r s o n, Malcolm 2010: Researching European Frontiers. – Journal of Borderland Studies, № 3–4, 233–250.

A n d r e e v, Svetlozar 2004: The Border in Southeast Europe – Democratic Legitimacy and Security Issues in an Enlarging European Union. – Southeast and Black Sea Studies, № 3, 379–398.

B a l, Mieke 1999: Introduction. – In: Acts of Memory: Cultural Recall in the Present. Eds. Mieke Bal, Jonathan Crewe, Leo Spitze. Hanover: University Press of New England, vii-xvii.

B a l i b a r, Etienne 2002: What is a Border? – In: Politics and the Other Scene. Etienne Balibar ed. London, New York: Verso, 75–86.

B a l l i n g e r, Pamela 2002: History in Exile: Memory and Identity at the Borders of the Balkans. Princeton and Oxford: Princeton University Press.

B e r g, Eiki 2000: Deconstructing Border Practices in the Estonian-Russian Borderland. – Geopolitics, № 3, 78–98.

B l a i v e, Muriel, Thomas Lindenberger 2011: A Dictatorship of Limits: Border Control as a Paradigmatic Practice of Communist Governance. – In: Sozialistische Staatlichkeit. Hrsg. Jana Osterkamp, Joachim von Puttkamer. München: Oldenburg Verlag, 175–192.

B l a i v e, Muriel, Berthold Molden 2009: Grenzfälle. Österreichische und tschechische Erfahrungen am Eisernen Vorhang. Weitra: Bibliothek der Provinz.

B r u n n b a u e r, Ulf (ed.) 2009: Transnational Societies, Transterritorial Politics: Migrations in the (Post-) Yugoslav Region, 19th–21st Century. München: Oldenburg Verlag.

C h a n d l e r, Andrea 1998: Institutions of Isolation. Border Controls in the Soviet Union and its Successor States, 1917–1993. Montreal, Kingston: McGill–Queen's University Press.

C o n f i n o, Alon 1997: Collective Memory and Cultural History: Problems of Method. – American Historical Review, 102 (Dec.), 1386–1403.

C œ u r e, Sophie, Sabine Dullin 2007: Frontieres du communisme.

Mythologies et réalités de la division de l'Europe, de la révolution d'octobre au mur de Berlin, 1917–1961. Paris: La Découverte.

Connerton, Paul 1989: *How Societies Remember*. Cambridge: Cambridge University Press.

Donnan, Hastings, Thomas M. Wilson (eds.) 1994: *Border Approaches: Anthropological Perspectives on Frontiers*. Lanham, London: University Press of America.

Donnan, Hastings, Thomas M. Wilson 1999: *Borders: Frontiers of Identity, Nation and State*. Oxford: Berg.

Donnan, Hastings, Thomas M. Wilson 2010: *Ethnography, Security and the 'Frontier effect' in Borderlands*. – In: *Borderlands: Ethnographic Approaches to Security, Power, and Identity*. Eds. Hastings Donnan, Thomas M. Wilson. Lanham, Boulder, New York, Toronto, Plymouth, UK: University Press of America, Inc., 1–20.

Dullin, Sabine 2007: *Les protecteurs. Le rôle des gardes-frontières dans la surveillance des frontières occidentales de l'URSS (1917–1939)*. – In: *Frontières du communisme. Mythologies et réalités de la division de l'Europe, de la révolution d'octobre au mur de Berlin, 1917–1961*. Eds. Sophie Cœure, Sabine Dullin. Paris: La Découverte, 379–405.

Dullin, Sabine 2011: *Des frontières s'ouvrent et se ferment. La mise en place d'un espace socialiste derrière le rideau de fer, 1953–1970*. – *Relations Internationales*, № 147, 35–48.

Elchinova, Magdalena, Valentina Ganeva-Raycheva, Lina Gergova, Stoyka Penkova, Natalia Rashkova, Nikolay Vukov, Meglena Zlatkova 2012: *Migration, Memory, Heritage: Socio-Cultural Approaches to the Bulgarian-Turkish Border*. Sofia: IEFSEM – BAS, <http://www.2sidesborder.org/migration%20EN/index.html>

Gillis, John 1994: *Memory and Identity: The History of a Relationship*. – In: Ed. John Gillis. *Commemorations: The Politics of National Identity*. Princeton, New Jersey: Princeton University Press, 3–24.

Green, Sarah 2005: *Notes from the Balkans: Locating Marginality and Ambiguity on the Greek-Albanian Border*. Princeton, NJ, Oxford: Princeton University Press.

Green, Sarah 2009: *Lines, Traces and Tidemarks: Reflections on Forms of Border-lines*. EastBordNet/COST Action IS0803 Working Papers Series, WG1, № 1.

Gropas, Ruby 2004: *Functional Borders, Sustainable Security and EU-Balkan Relations*. – *Southeast European and Black Sea Studies*, № 1, 49–76.

Hassner, Pierre 2002: *Fixed Borders or Moving Borderlines? A New Type of Border for a New Type of Entity*. – In: *Europe Unbound*. Ed. Jan Zielonka. London: Routledge, 38–50.

Hayrynen, Maunu 2009: *The Transboundary Landscape of the EU-Schengen Border*. – *Journal of Borderlands Studies*, № 2, 57–61.

Houtum, van Henk, Oliver Krausch, Wolfgang Zierhofer (eds.)

2005: *B/ordering Space*. London: Ashgate.

Houtum, van Henk 2000: An Overview of European Geographical Research on Borders and Border Regions. – *Journal of Borderlands Studies*, № 1, 57–83.

Hristov, Petko, 2009: Borders and Identities (Difficulties and Perspectives faced by comparative ethnological studies of the border regions in the Balkans). – *Etudes Balkaniques*, № 3, 109–126.

Lindenberger Thomas, Muriel Blaise 2012: *Border Guarding as Social Practice: A Case Study of Communist Governance and Hidden Transcripts*. – In: *Walls, Borders, Boundaries: Spatial and Cultural Practices in Europe*. Eds. Marc Silberman, Karene Till, Janet Ward. New York and Oxford: Berghahn Books, 97–112.

Lundén, Thomas 2004: *On the Boundary: About Humans at the End of Territory*. Huddinge: Södertörns högskola.

Martinez, Oscar J. 1994: *Border People: Life and Society in the US-Mexico Borderlands*. Tucson: University of Arizona Press.

Meinhof, Ulrike Hana (ed.) 2002: *Living (with) Borders: Identity Discourses on East-West Borders in Europe*. Aldershot: Ashgate.

Nitsiakos, Vassilis 2010: *On the Border: Transborder Mobility, Ethnic Groups and Boundaries along the Albanian-Greek Frontier*. Berlin: Lit Verlag.

Paasi, Anssi 1996: *Territories, Boundaries and Consciousness: The Changing Geographies of the Finnish-Russian Border*. Toronto, Chichester, New York: John Wiley&Son.

Palang, Hannes, Kadri Semm, Lies Verstrate 2009: *Time Borders: Change of Practice and Experience through Time Layers*. – *Journal of Borderlands Studies*, № 2, 92–105.

Pelkman, Mathijs 2006: *Defending the Border: Identity, Religion and Modernity in the Republic of Georgia*. Ithaca, London: Cornell University Press.

Pisano, Jessica Allina 2009: *From Iron Curtain to Golden Curtain: Remaking Identity in the European Union Borderlands*. – *East European Politics & Societies*, May, 266–290.

Radstone, Susannah, Katharine Hodgkin (eds.) 2005: *Memory Cultures: Memory, Subjectivity, and Recognition (Memory and Narrative)*. New Brunswick: Transaction Publishers.

Radu, Cosmin 2010: *Beyond Border-dwelling: Temporalising the Border-space through Events*. – *Anthropological Theory*, № 4, 409–433.

Rajaram, Prem Kumar, Carl Grundy-Warr (eds.) 2008: *Borderscapes: Hidden Geographies and Politics at Territory's Edge*. Minneapolis: University of Minnesota Press.

Reeves, Madeleine 2009: *Materialising State Space: 'Creeping Migration' and Territorial Integrity in Southern Kyrgyzstan*. – *Europe-Asia Studies*, № 7, 1277–1313.

Rieber, Alfred J. 1993: *Russian Littoral Project*. College Park: University of Maryland.

S a h l i n s, Peter 1991: Boundaries: The Making of France and Spain in the Pyrenees. Berkley: University of California Press.

S i l b e r m a n, Marc, Karene T i l l, Janet W a r d (eds.) 2012: Walls, Borders, Boundaries: Spatial and Cultural Practices in Europe. New York and Oxford: Berghahn Books.

S i r i n e l l i, Jean-Francois, Georges-Henri S o u t o u (eds.) 2008: Culture et Guerre froide. Paris: Presses de l'Universite Paris Sorbonne.

S c h w e l l, Alexandra 2006: Boundaries in Border Police Cooperation: The Case of the German-Polish Border. – In: Borderland Identities: Territory and Belonging in Central, North and East Europe. Ed. Madeleine Hurd. Centre for Baltic and East European Studies 8. Eslöv: Förlags ab Gondolin, 255–288.

V u k o v, Nikolai 2006: Public Monuments as Visualisations of Death in Socialist Bulgaria between 1944 and 1989. – Centropa: A Journal of Central European Architecture and Related Arts, № 3, September, 215–227.

W i l s o n, Thomas M., Hastings D o n n a n (eds.) 1998: Border Identities: Nation and State at International Frontiers. Cambridge: Cambridge University Press.

W a l l a c e, Claire, Dariusz S t o l a (eds.) 2001: Patterns of Migration in Central Europe, New York: St. Martin's Press.

V a u g h a n - W i l l i a m s, Nick 2009: Border Politics: The Limits of Sovereign Power. Edinburgh: Edinburgh University Press.

Z i e l o n k a, Jan (ed.) 2002: Europe Unbound: Enlarging and Reshaping the Boundaries of the European Union. London: Routledge.

Николай Вуков

Институт за етнология и фолклористика

с Етнографски музей – БАН

ул. „Акад. Георги Бончев“, бл. 6

1113 София, БЪЛГАРИЯ

nikolai.vukov@gmail.com